



"כס משפט חרד": בעקבות בג"ץ 3871/15 המרכז הרפורמי לדת ומדינה של התנועה ליהדות מתקדמת (רפורמית) בישראל נ' ממשלת ישראל

מבזק הארת פסיקה זה עוסק בעתירה שעניינה מבחן התמיכה השנתי של משרד הכלכלה והתעשייה לאימהות עובדות או לומדות שגם בן זוגן עובד או לומד. בג"ץ דן בסעיף בנוהל המשרד, המכיר בלימודים בשיבה או בכולל של בן זוגה של האם כמצדיק זכאות להשתתפות המדינה בעלות דמי החזקת ילדים בגיל 0–3 במעונות יום או במשפחתונים. הסעיף הנדון נכלל משך שנים במבחני התמיכה השנתיים שפרסם משרד הכלכלה, ובוטל בשנת התשע"ה בהתאם להחלטת ממשלה ששינתה את מבחן התמיכה. בשנת התשע"ו התקבלה החלטת ממשלה שהשיבה את מבחן התמיכה על כנו והובילה להגשת העתירה. טענתם המרכזית של העותרים הייתה שהסעיף האמור מפלה ואינו סביר. לשיטתם, התכלית העומדת בבסיס מבחן התמיכה היא עידוד תעסוקת שני בני הזוג, מאחר שבמציאות הנוכחית מצופה משני בני הזוג לקחת חלק בפרנסה. החריג היחיד במבחן התמיכה הוא החלופה הנוגעת לתלמידי ישיבות וכוללים, שלימודיהם לא נועדו לסייע בהשתלבות בשוק העבודה. משכך, חריג זה פוגע בשוויון, הואיל והמבחן מפלה בין תלמידי כולל שלימודיהם אינם מוגבלים בזמן ולא נועדו להביא לשילובם בתעסוקה, לבין יתר הגברים שנדרשים לעבוד או ללמוד לקראת תעסוקה במסלול המוגבל בזמן. לטענת העותרים ההכנסה הנמוכה של משפחות תלמידי הכולל מעניקה להן עדיפות על משפחות שבהן שני בני הזוג עובדים כשיש עורף רישום. המבחן גם מפלה נשים הלומדות לימודים תורניים, שאינן זכאיות לתמיכה, וכן גברים הלומדים לימודי דתות אחרות, שגם אינם זכאים לתמיכה.

בג"ץ דחה את העתירה בהנמקות שונות. פסק הדין המרכזי מפי השופט מני מזוז קבע שמבחן התמיכה אינו פוגע בזכות לשוויון במובנה המהותי – אין המדובר ביחס שונה לשווים. לדידו, תכלית מבחן התמיכה לפי הגדרתו המפורשת היא לעודד שילוב אימהות בשוק העבודה, והעותרים התעלמו מכך. מזוז זיהה את האימהות כקבוצת השוויון הרלוונטית למבחן, ולא את קבוצת המשפחות. לשיטתו, בחינת עיסוקן של האב נועדה לוודא שהתמיכה לא תינתן למשפחה שבה האב פנוי לטפל בילדים, ועלות מסגרות החינוך אינה חוסמת את האם מלצאת לעבוד או ללמוד. על כן, לעניין תכלית מבחן התמיכה, נקבע כי עיסוקן של האב אינו רלוונטי.

לדברי השופט מזוז, המציאות החברתית שבה האחריות העיקרית לגידול הילדים נופלת על האם, מהווה מרכיב משמעותי ב"תקרת הזכוכית" שחוסמת את דרכן של נשים להשתלב בשוק התעסוקה, בפרט במשרות בכירות ומתגמלות. קידום תעסוקת הגברים החרדים מהווה תכלית ראויה וחשובה, אך זו אינה העומדת בבסיס מבחן התמיכה. כמו כן, לרשות המינהלית שיקול דעת רחב באשר להחלטה באילו אמצעים תבחר לקדם



תכלית זו או אחרת. לכן, ההחלטה למקד את התמיכה בתכלית של קידום תעסוקת אימהות היא סבירה בנסיבות העניין.

השופט מזוז דחה את הטענה כי ההכרה בכך זוג הלומד בישיבה או בכולל פוגעת בזוגות אחרים נוכח העדיפות הניתנת למשפחות בעלות הכנסה נמוכה לנפש כשהביקוש גדול מההיצע. זאת, משני טעמים: הראשון, פרוצדורלי – העותרים לא ביקשו סעד נגד נוהל ועדות הקבלה שבו נקבעה העדיפות; השני, מהותי – מדובר בקריטריון מתבקש בנסיבות העניין, שהרי ככל שהכנסת המשפחה גבוהה יותר, כך עולה כדאיות יציאת האם לעבוד. לבסוף, נדחתה טענת העותרים לאפליה של תלמידי תואר שלישי, נשים ובני תות אחרות שאינם נכללים בקריטריונים המזכים במבחן התמיכה, מהטעם שדרכם פתוחה לפנות לוועדת החריגים הקבועה בסעיף 7(ב) לנוהל ועדת חריגים שפרסם האגף למעונות יום ומשפחתונים, ומהטעם שאין עותר שבקשתו סורבה.¹

המשנה לנשיאה אליקים רובינשטיין הסכים לנימוקיו של השופט מזוז. הוא הוסיף וציין כי למרות שהסוגיה תלויה בתנודות המערכת הפוליטית, בחינתו המהותית של מבחן התמיכה היא בבדיקה תקופתית של הישגיו, שתזהה התפתחויות בנושא תעסוקת גברים במגזר החרדי.

הנשיאה מרים נאור הסכימה לתוצאה, אך נימקה את התוצאה בהקשר של הסעד המבוקש. לגישתה, החלטת הרשות למקד את התמיכה בתכלית קידום תעסוקת אימהות, והדרישה שכן הזוג יעסוק בעיסוק משמעותי באופן שאינו מאפשר לו לשאת בעול טיפול הילדים – מצויה במתחם הסבירות. ביטול הסעיף עלול להוביל לאפליה כלפי תלמידי ישיבה או כולל ולא-מימוש תכלית מבחן התמיכה כלפי אימהות חרדיות, שלא יקבלו עוד את הסבסוד האמור. לשיטתה, גישת המדינה כי בחינת עיסוק האב נועדה לבדוק אם נמנע ממנו להתפנות לטיפול בילדים – מקובלת, אך מעלה מספר תהיות שעלולות לעורר את הרושם שטיעון המדינה "נתפר" בדיעבד, והותאם למבחני התמיכה הקיימים כדי להצדיקם.

בג"ץ דחה את העתירה. הנשיאה נאור הצטרפה לדעתם של השופט מזוז והמשנה לנשיאה רובינשטיין, אך קראה לרשות לבחון בשנית את מבחני התמיכה ולבצע בהם התאמות נדרשות.

עו"ד מאיה דומן שפיטלניק מאירה את פסק הדין.

¹ בג"ץ 3781/15 המרכז הרפורמי לדת ומדינה של התנועה ליהדות מתקדמת (רפורמית) בישראל נ' ממשלת ישראל, פס' 24–25 לפסק דינו של השופט מזוז.



מעבר לפסק הדין בלחיצה עליו:

פסק הדין: בג"ץ 3871/15 המרכז הרפורמי לדת ומדינה של התנועה ליהדות מתקדמת
(רפורמית) בישראל נ' ממשלת ישראל (פורסם באר"ש, 27.12.2016).